

Phúc âm Chúa Giêsu và những biểu tượng

Khi vào thăm viếng đền thờ Thánh Phero bên Vatican, người thăm viếng rất thích thú cùng ngạc nhiên về cơ cấu kiến trúc, nhất là vòm hình tròn nơi cung thánh trong đền thờ do Michelangelo vẽ họa đồ theo kiến trúc thời Phục hưng.

Chung quanh phía trên đầu của bốn cột to lớn chống đỡ vòm tròn, có vẽ trình bày bốn vị Thánh sử viết phúc âm Chúa Giêsu với bốn biểu tượng: Thánh sử Marco với hình con sư tử, Thánh sử Mattheo với hình một người, Thánh sử Luca với hình con bò, và Thánh sử Gioan với con chim đại bàng.

Không chỉ trong đền thờ Thánh Phero có khắc vẽ hình bốn Thánh sử phúc âm với những biểu tượng như thế. Nhưng còn ở nhiều thánh đường khác trên thế giới cũng vẽ khắc những biểu tượng như thế trong thánh đường.

Biểu tượng bốn hình hài, theo tiếng Hy Lạp là Tetramorph: tetra là bốn, Morphe là hình hài, được dùng để chỉ gọi cho bốn Thánh sử viết phúc âm Chúa Giêsu đã có lịch sử truyền thống lâu đời cùng luôn gây ấn tượng

hấp dẫn người ngắm nhìn.

Nhưng đâu là nguồn gốc của lối trình bày này? Ý nghĩa lối kiểu trình bày như thế này có từ bao giờ? Tại sao bốn hình hài thú vật lại dùng là biểu tượng cho bốn vị Thánh sử viết phúc âm Chúa Giêsu?

1. Thần thoại Babylon

Nguồn gốc của Tetramorphe có lẽ bắt nguồn ở thần thoại bên xứ Babylon, nơi có bốn vị Thần hành tinh: **Marduk**, vị Thần của xứ Babylon dưới hình dạng một con vật như con bò; **Nergal**, vị Thần chiến tranh dưới hình dạng con sư tử; **Ninurta**, vị Thần gió dưới hình dạng con chim đại bàng; và **Nabu**, vị Thần sự khôn ngoan dưới hình dạng một người.

Bốn vị Thần này được trình bày theo bốn phương hướng của vòm trời, nơi mỗi vị như cột trụ chống đỡ cho bầu trời để phân biệt với trái đất địa cầu. Họ là những người chống đỡ cho vòm trời được giương cao đứng vững.

Theo thời cổ xưa số bốn như là con số chỉ về sự tận cùng kết thúc và thế giới được phân định qua những phương hướng của bầu trời. Cấu trúc theo bốn số cũng là vòng tuần hoàn của năm.

Bốn vị Thần Babylon như những biểu tượng của bốn mùa trong năm: Hình con bò sao cho mùa Xuân, hình con sư tử cho mùa Hè, hình con bọ cạp mà thường vẽ dưới dạng hình người biểu tượng cho mùa Thu, và hình con chim đại bàng biểu trưng cho mùa Đông. Những vị Thần Babylon này đúng là biểu tượng khác thường cho trật tự trong thế giới với những đặc điểm cùng phạm vụ khác nhau như những vị đỡ nâng cho bầu trời được đứng vững.

2. Trong Cựu ước: sách ngôn sứ Ezechiel

Những hình ảnh thần thoại Babylon về bốn con vật được tác giả ngôn sứ Ezechiel viết lại trong sách Kinh Thánh, để diễn tả về ngai Thiên Chúa trong trí óc mừng tượng của mình:

*„ Tôi nhìn Ở chính giữa, có cái gì tựa như bốn sinh vật. Đây là dáng vẻ của chúng: chúng trông giống như người ta.⁶ Mỗi sinh vật có bốn mặt và bốn cánh.⁷ Còn chân của chúng thì thẳng; bàn chân tựa bàn chân con bê, lấp lánh như đồng sáng loáng.⁸ Bên dưới cánh, có những bàn tay giống tay người quay về bốn phía; mặt và cánh của bốn sinh vật cũng đều như thế.⁹ Cánh của chúng giáp vào nhau. Lúc đi, chúng không quay mặt vào nhau, nhưng cứ thẳng phía trước mặt mà tiến.¹⁰ Còn bộ mặt của chúng, thì chúng đều có **mặt người**, cả bốn đều có **mặt sư tử** bên phải, cả bốn đều có **mặt bò rừng** bên trái, cả bốn đều có **mặt phượng hoàng**.¹¹ Đó là mặt của chúng. Còn cánh của chúng thì giương lên cao. Mỗi sinh vật có hai cánh giáp vào nhau và hai cánh khác phủ thân mình.¹² Chúng cứ thẳng phía trước mặt mà đi, thần khí đẩy phía nào, chúng đi phía đó; lúc đi chúng không quay mặt vào nhau.“ (Ezechiel 1, 5-12).*

Ngôn sứ Ezechiel trong thị kiến đã nhìn thấy bốn con vật có cánh quay nhìn về bốn hướng khác nhau bên ngai Thiên Chúa trên trời. Theo dự đoán trong thời sống lưu đày ở Babylon vào khoảng thế kỷ 6. trước Chúa Giáng sinh những hình ảnh thần thoại đã du nhập vào bản văn của sách Ngôn sứ Ezechiel.

Qua cung cách dùng hình ảnh thần thoại này của dân ngoại Babylon , Ngôn sứ Ezechiel muốn trình bày lên về uy nghi hùng tráng cùng sự cao cả của Thiên Chúa, mà Ông đã đọc cùng nhìn thấy hầu như khắp nơi bên Babylon.

Nơi sách ngôn sứ Isaia cũng có thị kiến tương tự .¹ *Năm vua Út-di-gia-hu băng hà, tôi thấy Chúa Thượng ngự trên ngai rất cao; tà áo của Người bao phủ Đền Thờ.*

² Phía bên trên Người, có các thần Xê-ra-phim đứng chầu. Mỗi vị có sáu cánh: hai cánh để che mặt, hai cánh để che chân và hai cánh để bay.³ Các vị ấy đối đáp tung hô:

"Thánh! Thánh! Chí Thánh!

ĐỨC CHÚA các đạo binh là Đấng Thánh!

Cả mặt đất rạng ngời vinh quang Chúa! „ (Isaia 6, 1-3)

Cả hai vị Ngôn sứ đều trình bày vẻ uy nghi cao cả hùng tráng của Thiên Chúa. Nhưng nơi sách Isaia nói đến hằng hà sa số những Seraphim, còn Ezechiel nói đến bốn con vật. Và Ngôn sứ Ezechiel còn nói đến con số bốn ở những nơi khác: bốn hành vi tội ác (Ez 8.) , bốn hình phạt kêu than (Ez 14, 12-23), ấn định bốn lần đo đạc và công đền thờ (Ez. 47-48). Điều này sự toàn vẹn hoàn hảo của Giave Thiên Chúa, cùng sức mạnh của Ngài bao trùm khắp bốn phương hướng trời đất. (Ez. 37,9).

Hình ảnh bốn cánh và bốn đầu của người và những con vật vẽ ra hình ảnh tổng quát trình bày sức mạnh uy quyền của Thiên Chúa linh hoạt sống động. Một số người cũng có suy tư là hình ảnh theo thứ tự : người, sư tử, con bò và chim đại bàng còn có thể nói lên thang cấp của uy quyền nữa „ con người“ là loài Thiên Chúa dựng nên giống hình ảnh của Ngài có sức uy dũng (St 1,26), „ Sư tử “ là loài thú vật hoang dã, „Con Bò“ là loài thú vật thực dụng cho con người, và „ Đại bàng“ là loài chim trời., được trình bày tất cả có mặt bên ngài Thiên Chúa, Đấng là vị kiến trúc sư uy quyền cao cả tạo dựng nên vũ trụ, nên sự sống cho mọi loài trong trời đất.

3. Trong Tân ước: sách Khải huyền

Trong sách cuối cùng của Tân ước, sách Khải Huyền của Thánh Gioan tông đồ, thị kiến của Ngôn sứ Ezechiel có bốn sinh vật bên ngài Thiên Chúa lại xuất hiện.

„Trước ngài có cái gì như biển trong vắt tựa pha lê. Ở giữa ngài và chung quanh ngài có bốn Con Vật, đằng trước và đằng sau đầy những mắt.⁷ Con Vật thứ nhất giống như sư tử, Con Vật thứ hai giống như

bò tơ, Con Vật thứ ba có mặt như mặt người, Con Vật thứ bốn giống như đại bàng đang bay.⁸ Bốn Con Vật ấy, mỗi con có sáu cánh, chung quanh và bên trong đầy những mắt. Ngày đêm chúng không ngừng hô lên rằng:

Thánh! Thánh! Chí Thánh!

Đức Chúa, Thiên Chúa toàn năng,

Đấng đã có, hiện có và đang đến!“ (Kh 4,6-8.)

Nơi Ezechiel bốn sinh vật được trình bày với bốn khuôn mặt, còn nơi sách Khải huyền là bốn hình dạng, tuy sách Khải Huyền cũng lấy hình ảnh bốn sinh vật từ sách Ezechiel.

Và thứ tự cũng khác nữa. Nơi sách Ezechiel là bốn khuôn mặt: mặt người, mặt sư tử, mặt con bò và mặt chim đại bàng. Còn nơi sách Khải huyền: hình dạng sư tử, hình dạng con bò, hình dạng người, và hình dạng chim đại bàng. Sở dĩ có sự khác biệt về sắp xếp thứ tự bốn sinh vật như thế, theo giả thuyết có thể tác giả sách Khải Huyền đã theo học một trường phái khác về việc sắp xếp thứ tự những con thú vật.

Nơi sách Khải Huyền ngai Thiên Chúa là hình ảnh ở trung tâm của trời, tất cả đều hướng về Ngài. Đấng ngự trên ngai giữ im lặng, và Ngài nói lời cứu độ, sau khi thời viên mãn sau cùng đến: Nhìn xem, Ta sẽ đổi mới mọi sự (Kh 21,5).

Như thế, bốn sinh vật trong thị kiến bầu trời ở đây không có nhiệm vụ là cây cột chống đỡ ngai Thiên Chúa, nhưng chỉ đứng chung quang ngai của Ngài, cùng tham dự vào lễ nghi phụng vụ trên trời.

Bốn sinh vật như trong sách Ezechiel và sách Khải huyền nơi ngai Thiên Chúa là thành phần trực tiếp tham sự vào sự hiện diện của Thiên Chúa. Điều này rất đáng chú ý tại sao cấu trúc kiến trúc nghệ thuật thánh như ở trong vòm tròn đền thờ thánh Phero bên Roma cùng nhiều nơi khác, hình ảnh biểu tượng bốn Thánh sử Phúc âm Chúa Giêsu được vẽ khắc trình bày như khung bao chung quang bàn thờ, nơi cử hành nghi lễ phụng vụ kính thờ Thiên Chúa.

5. Những hình ảnh con vật và những vị Thánh sử phúc âm

Hình ảnh thị kiến cỗ xe ngai Thiên Chúa có bốn sinh vật chống nâng ở trong sách ngôn sứ Ezechiel và bàn thờ ngai Thiên Chúa ở trung tâm có bốn sinh vật thờ lạy tôn kính trong sách Khải Huyền có ảnh hưởng rất mạnh được dùng làm hình ảnh chỉ về bốn Thánh sử viết Phúc âm Chúa Giêsu.

Bốn phúc âm Chúa Giêsu được công nhận là của những vị thánh sử duy nhất viết phúc âm. Bốn

phúc âm tuy khác biệt nhau, nhưng đều bao bọc chung quanh cùng một điểm trung tâm: Ngai Thiên Chúa và Người được xúc dầu sai đến là Chúa Giêsu Kitô.

Hình thức bốn góc cạnh của một phúc âm Chúa Giêsu đã được công nhận từ thuở xa sớm trong Canon Muratori (150-200 sau Chúa giáng sinh).

Vào khoảng thời gian này Giáo phụ Irenaeus thành Lyon (135- 202 sau Chúa giáng sinh) cũng đã nói đến con số bốn của phúc âm theo như bốn sinh vật từ trong sách Ezechiel và sách Khải Huyền. Dựa theo bản tường thuật về thị kiến trong kinh thánh, Giáo phụ Irenaeus đã lý luận, Chúa Giêsu Kitô đã được bốn khuôn mặt, bốn hình dạng của sinh vật loan báo, như Chúa Giêsu tỏ mình ra trong bốn phúc âm là người dũng lực qua hình ảnh con sư tử, là linh mục lo phần tế tự qua hình ảnh con bò, trở thành con người qua hình ảnh một người, và là thần linh hướng dẫn tâm linh con người qua hình ảnh con chim đại bàng. Giáo phụ Irenaeus sắp xếp hình ảnh Sư tử cho Thánh sử Gioan, con bò cho Thánh sử Luca, hình người cho Thánh sử Mattheo, và hình con chim đại bàng cho Thánh sử Marcô. Nhưng cách sắp xếp này không được công nhận.

Vào quãng thế kỷ thứ 4. sau Chúa giáng sinh Thánh Hieronimo cũng cùng suy nghĩ như thánh giáo phụ Irenaeus, nhưng theo cách cắt nghĩa khác sắp xếp thứ tự khác như sau: Hình dạng con người là biểu tượng cho Thánh sử phúc âm Mattheo, . Vì phúc âm theo Thánh sử Mattheo bắt đầu với gia phả nguồn gốc tổ tiên của Chúa Giêsu.

Hình dạng con sư tử là biểu tượng cho phúc âm theo Thánh Marco. Vì phúc âm theo Thánh sử Marco ngay khởi đầu có tiếng lời kêu gọi của Thánh Gioan Tiền hô trong sa mạc như tiếng sư tử gầm thét kêu gọi ăn năn thống hối cải thiện đời sống dọn đường cho Chúa đến.

Hình dạng con bò là biểu tượng cho phúc âm Thánh Luca. Vì phúc âm theo Thánh Luca nói đến tiên tri Zacharias vào đền thờ dâng hương tế lễ Thiên Chúa, nơi đây ông mang lễ tế là con bò non vào làm của lễ dâng tiến Giave như của lễ hy sinh đền tội.

Phúc âm theo Thánh Luca thuật lại cảnh Chúa Giêsu giáng sinh trong chuồng thú vật của chiên bò. Và chính Chúa Giêsu trở nên là của lễ, như xưa nay dân Chúa dùng chiên bò làm của lễ, hy sinh đền tội thay cho toàn dân trong giao ước mới lên Thiên Chúa mang lại ơn cứu độ cho nhân loại.

Hình dạng con chim đại bàng là biểu tượng cho phúc âm thánh Gioan. Vì những tư tưởng cao xa về Thiên Chúa vượt quá tầm khả năng suy nghĩ hiểu biết của con người trần thế chứa đựng trong phúc âm của Thánh Gioan, như chim đại bàng tung cánh bay cao vút tận trời cao vượt quá tầm nhìn của con mắt con người nhìn theo.

Cách suy tư phân chia như thế này không là sự lý luận mới, nhưng là sự suy tư sâu sắc liên kết từ thời cổ xưa quy hướng nhắm về đích điểm con số bốn đã có từ thời ngôn sứ Ezechiel trong cựu ước.

Người ta cũng có thể kể đến nhiều những thứ tự khác của các thánh Giáo phụ. Vào quãng năm 1000. sau Chúa giáng sinh công thức Tetramorph và văn hóa Kitô giáo luôn luôn được chú trọng trong cắt nghĩa về những biểu tượng: Phúc âm theo Thánh sử Mattheo với hình dạng con người biểu trưng cho sự nhập thể làm người của Chúa Giêsu. Hình ảnh con bò biểu trưng cho sự hy sinh đền tội trên thập giá của Chúa Giêsu. Hình ảnh con sư tử biểu trưng cho sự sống lại của Chúa Giêsu, và hình ảnh con chim đại bàng biểu trưng cho sự trở về trời của Chúa Giêsu.

Ngay từ thời Giáo hội thuở sơ khai ban đầu, những phúc âm là Lời của Chúa được viết ra bằng chữ viết lời của con người trần thế dưới nhiều hình dạng khác nhau, nhưng giới hạn trong bốn hình dạng thôi. Chúa Giêsu Kitô được trình bày ở trung tâm có bốn hình dạng của bốn phúc âm bao quanh loan báo. Cũng như ngai Thiên Chúa theo như trong sách ngôn sứ Ezechiel và trong sách Khải Huyền là gạch nối liền giữa trời và đất lại với nhau.

Theo thị kiến trong sách ngôn sứ Ezechiel và sách Khải Huyền, bốn sinh vật đứng gần kề ngay bên ngai Thiên Chúa. Các Thánh giáo phụ đã đặt bốn sinh vật này cho bốn phúc âm của Chúa Giêsu. Vì những sứ vụ của bốn vị Thánh sử đã viết trong bốn phúc âm Chúa Giêsu.: làm chứng về Chúa qua sự gần gũi với Chúa.

Bốn phúc âm Chúa Giêsu theo Thánh Mattheo, Thánh Marco, Thánh Luca và Thánh Gioan có giá trị gợi cho tâm trí suy nghĩ về tâm linh tinh thần, và dẫn đưa tâm trí con người đến gần màu nhiệm của Chúa Giêsu Kito.

Những ý nghĩa đặc điểm này dù là thời Giáo hội sơ khai ban đầu hay bây giờ vẫn luôn thời sự được quý chuộng ngay cả trong nghệ thuật kiến trúc thánh.

Theo truyền thống xưa nay, bốn phúc âm Chúa Giêsu theo hình ảnh suy diễn từ Tetramorph là chứng từ đáng tin cậy diễn tả nói về sự hiện diện của Thần Linh: Gần gũi ngai Thiên Chúa và gần sát con người của Chúa Giêsu Kitô.

Lm. Daminh Nguyễn ngọc Long